Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт імя Максіма Танка»

ГІСТАРЫЧНАЕ ПАЗНАННЕ — ВАЖНЕЙШАЯ ЎМОВА ФАРМІРАВАННЯ СВЕТАПОГЛЯДУ НАСТАЎНІКАЎ XXI СТАГОДДЗЯ

Матэрыялы Рэспубліканскай навукова-тэарэтычнай канферэнцыі

Мінск, 6 снежня 2002 г.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Мінск 2003

на общество. реорганизация государственых институтов власти. история парламентского движения. становление новой судебной власти, деятельность правительства и др. Новыми направлениеями исторического исследования стало изучение политических групп, общественных классов, которые прямо связаны с социологическими иследованиями, которые формируют «теорию среднего уровня» — теории обобщающей данные в отдельных областях социологических знаний, например, политическое поведение семьи, профессиональных групп, политических элит и др. Историческая работа не может быть в стороне от «отраслевых теорий» в социологии и общесоциологических теорий (цивилизационного учения о формациях). Без социологических данных, отражающих социальные изменения в обществе. историческая работа будет с недостаточной фактографической базой.

Если проблема рассматривается в контексте перспектив выживания человечества в обозримом, с точки зрения экологической безопасности, будущем, то исследование должно отвечать по меньшей мере на следующие вопросы. *Первый* — соответствуют ли общественные изменения социальному прогрессу, интерпретируемому абстрактно-теоретически и с учетом преобладаюших материальных и духовных интересов в обществе. И *второй* — в какой степени общественные изменения содействуют развитию производительных сил общества и производительности общественного труда. Постановка вопросов под таким углом оберегает исследователя от возможности быть увлеченным в телеологический дискурс. или от предначертанного и предопределенного хода рассуждений. Как правило исследования по всей историко-социальной проблематике определены в направлениях: тоталитаризм или либеральные ценности, диктатура или демократия, план или рынок. права человека и другое.

Другими словами, преобладающее большинство исторических исследований проводятся исходя из внутренней логики давлеющей в мире социальной и политической необходимости. Концепция индустриального или традиционного общества, модерн или постмодерн и т. д. становятся теми рамками исторических работ, которые превращаются в абсолют. Общество. хотя и преимущественно движется в рамках этих предначертаний, не может исключать реальность иной абстрактной социальной альтернативы ли, по крайней мере, не может исключать необходимость изучения перспектив такой гипотетической возможности. Это не значит. что социальная система, общество, не может изучаться как момент динамики предначертанной преобладающей практикой, так и не предначертанной гипотезы. Историческая социология, политическая социология должны изучать преимущества и ценности как реальные, так и абстратно-гипотетические. Историк не должен изучать социум и процессы в обществе только под углом зрения расхождения от какого-либо генерального курса. Так. например, события 1991 нельзя видить только с точки зрения перспектив установления в странах СНГ норм демократии господствующих в мире или соответсвия социального развития мировым тенденциям. В этом случае исследователь должен быть обвинен в пристрастии, при узучении социальной реальности, к телеологической преднамеренности.

Таким образом, предметы изучения социологиии и истории есть одни и те же: так или иначе изучается и интерпретируется общество. Но необходимость взаимодействия этих дисциплин не должна сводиться к совмещению фокуса на объекте — обществе. Взаимодействие объясняется их методологическим родством. Обе науки используют единые общефилософские (анализ, синтез, обобщение), общенаучные (системный, аналогию) и прикладные (выборочность анализа, сравнительный метод, анализ документальных источников)методы исследования. И для того, чтобы сконструировать реальную картину, историческое исследование должно строить свои заключения как результат синтеза имипирического и теоретического.

Социология и история занимаются проблемами прошлого человеческого общества. Но если так называемая чистая история носит более описательный характер, то социология ориентируется на современность, хотя эта современность уже всегда вчерашняя и поэтому это уже скорее в определенной степени собственно история, точнее историческая социология. На повестке дня реально встает вопрос об исследованиях, которые могут быть определены. как событийная социология или социальная история. Эти работы должны гармонично соединить изучение собственно социальных институтов — социальных групп. их поведение. мобильность. государственные и общественные институты и т. д. и историко-политические сюжеты — деятельность политических организаций, массовых движений, государства.

П. А.Трубчык
г. Мінск, БДПУ

ПАРТЫЯ САЦЫЯЛІСТАЎ-РЭВАЛЮЦЫЯНЕРАЎ І НАЦЫЯНАЛЬНАЕ ПЫТАННЕ Ў ЧАС РЭВАЛЮЦЫІ 1905—1907 ГГ. У БЕЛАРУСІ.

Рэвалюцыя 1905—1907 гг. выявіла перадумовы крызісу шматнацыянальнай Расійскай імперыі. Нацыянальнае пытанне ў гэты перыяд набывае найбольшую вастрыню, у тым ліку і ў Беларусі. У гэтых умовах быў заканамерным зварот вядучых палітычных партый да нацыянальнай праблемы.

У пачатку XX ст. найбольш арганізаванай і масавай палітычнай арганізацыяй была партыя сацыялістаў-рэвалюцыянераў (ПСР). Адносіны партыі эсэраў да нацыянальнага пытання ў сучаснай гістарыяграфіі асветлены ў працах П. І. Брыгадзіна [1], У. Е. Казлякова [3] і М. М. Забаўскага [2].

Партыі народніцкага кірунку бяруць свой пачатак з другой паловы XIX ст. У Беларусі ў 70-х — пачатку 80-х гг. народніцкія гурткі дзейнічалі ў Мінску, Магілёве, Гродне, Пінску, Віцебску, Оршы, Слуцку [1]. У аснову іх ідэалогіі пакладзена тэорыя сялянскага сацыялізму, заснавальнікамі якой былі А. Герцэн і М. Чарнышэўскі. Яна прадугледжвала ідэю пераходу да сацыялізму шляхам сялянскай рэвалюцыі, мінуючы пры гэтым этап буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі і капіталізм у цэлым. Нягледзячы на утапізм гэтай тэорыі, народніцтва атрымала значнае распаўсюджванне ў краіне. Ужо ў 1900 г. дэпартамент паліцыі выдаў сакрэтны цыркуляр, у якім звяртаўся да губернатараў аб прыняцці неабходных мер «у сувязі з распаўсюджваннем новых груп сацыялістаў-рэвалюцыянераў, якія сумяшчалі тэрарыстычныя задачы папярэдняй партыі "Народная воля" з шырокай прапагандай рэвалюцыйных ідэй сярод усіх слаёў грамадства» [8].

На працягу 1898—1899 гг. у Мінску адбылося яднанне груп народніцкага напрамку ў Рабочую партыю палітычнага вызвалення Расіі. У яе стварэнні і кіраўніцтве ўдзельнічалі К. Брэшка-Брашкоўская і Р. Гершуні. У адозве, якая выйшла ў Мінску пад назвай «Свабода» адзначалася, што галоўная задача партыі — усталяванне сацыялістычнага ладу. Асноўным сродкам барацьбы быў выбраны тэрор супраць прадстаўнікоў царскай улады. У хуткім часе мінская арганізацыя партыі была разгромлена паліцыяй.

У 1901 г. пачаліся перамовы прадстаўнікоў розных груп (Р. Гершуні, М. Мельнікаў, В. Чарноў, Х. Жытлоўскі і інш.) аб стварэнні адзінай партыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў. Такая дамоўленасць была дасягнута ў Парыжы ў канцы 1901 г. Друкаваным органам аб'яднанай партыі стала газета «Революционная Россия». Выпуск газеты даручаўся М. Гоцу і В. Чарнову.

У канцы 1903 — пачатку 1904 гг. на тэрыторыі Беларусі налічвалася ўжо каля 50 арганізацый эсэраў. Сярод іх: Мінская, Віленская, Віцебская, Дзвінская, Гомельская, Магілёў-

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

ская, Бабруйская [2]. У красавіку 1904 г. для каардынацыі работы камітэтаў і груп партыі эсэраў, якія дзейнічалі на тэрыторыі беларускіх губерняў, а таксама Смаленшчыны і Браншчыны была створана Паўночна-Заходняя абласная арганізацыя партыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў, у якую ўвайшлі Я. Ратнер, М. Біцэнка, А. Касцюшка-Валюжаніч, з 1905 — М. Сакалоў і А.Бонч-Асмалоўскі. У ліпені 1904 г. ў адозве «Да ўсіх» былі апублікаваны праграмныя пазіцыі арганізацыі: заваяванне палітычных правоў; права нацый на самавызначэнне; правадзенне ідэй сацыялізму сярод сялян і рабочых; замена рэвалюцыйным шляхам капіталістычнага ладу сацыялістычным.

Нягледзячы на значную арганізаванасць і масавасць на гэтым этапе станаўлення партыі эсэры не змаглі выпрацаваць і прыняць партыйную праграму. Аднак асноўныя свае патрабаванні, у тым ліку і тыя, якія датычыліся нацыянальнага пытання, яны змяшчалі на старонках цэнтральнага органа, у адозвах, лістоўках, часопісе «Народное дело». Ужо ў пачатку 1903 г. «Революционная Россия» у адным са сваіх нумароў сцвярджала аб неабходнасці прадстаўлення ўсім народам, якія насяляюць Расійскую імперыю, статусу культурна-нацыянальных аўтаномій. Такую пазіцыю па нацыянальным пытанні газета тлумачыла: «Калі забяспечыць свабоднае, аўтаномнае культурнае развіццё ў дзяржаўным будаўніцтве, якое ахоплівае некалькі народнасцяў, то яны будуць прыстасоўвацца да мірных, брацкіх адносін паміж сабой. Аднак, калі пазбавіць якую-небудзь нацыянальнасць такой культурнай аўтаноміі — яна стане на іншы шлях — імкненне вылучыцца ў асобную дзяржаву». Разам з тым, у гэтым жа нумары падкрэсліваецца, што партыя эсэраў заўсёды будзе выступаць супраць такіх з'яў, як «национализм» і «самобытничество», якія, на іх думку, ставяць для сябе толькі кансерватыўныя задачы — захаванне гістарычна ўнаследаваных нацыянальных асаблівасцей [5].

Адной з задач ПСР, зыходзячы з публікацый «Революционной России», з'яўлялася ўстанаўленне дэмакратычнай рэспублікі з шырокай аўтаноміяй абласцей і абшчын як гарадскіх, так і сельскіх. На такіх жа пазіцыях па нацыянальным пытанні стаяла Беларуская сацыялістычная грамада (БСГ). Аднак яна надавала культурна-нацыянальнай аўтаноміі больш шырокія мясцовыя паўнамоцтвы. Тым не менш, партыя эсэраў цесна ўзаемадзейнічала з БСГ і падтрымлівала яе праграмныя палажэнні.

У перыяд рэвалюцыі 1905—1907 гг. дзейнасць эсэраў значна актывізавалася. У беларускіх губернях налічвалася ўжо больш за 8 тыс. членаў партыі. 30 кастрычніка 1905 г. слуцкі павятовы спраўнік дакладваў мінскаму губернатару аб тым, што ў горадзе Слуцку, а таксама ў Нясвіжы, Клецку, Капылі і іншых мястэчках павета дзейнічаюць мясцовыя групы ПСР, якія амаль штодзённа праводзяць дэманстрацыі і мітынгі, парушаючы правапарадак. Такая сітуацыя была характэрна для многіх паветаў беларускіх губерняў [7].

Ва ўмовах найвышэйшага ўздыму рэвалюцыйнага руху з 29 снежня 1905 г. па 4 студзеня 1906 г. адбыўся I з'езд ПСР. На ім было прадстаўлена 51 арганізацыя з 67 рашаючымі галасамі. У ліку дэлегатаў, якія прадстаўлялі беларускія арганізацыі на тэрыторыі Расіі, былі Васільеў (Паўночна-Заходні абласны камітэт), Парошын (Віцебскі камітэт), Радзін (Гомельская група), Яленін (Віленскі камітэт) [4, с. 25].

З'езд прыняў часовы арганізацыйны ўстаў і замацаваў тэрытарыяльны прынцып пабудовы партыі — пярвічныя ячэйкі, гарадскія, раённыя, павятовыя, губернскія і абласныя арганізацыі. З мэтай каардынацыі дзейнасці мясцовых арганізацый было прапанавана ўстанавіць межы дзевяці тэрытарыяльных саюзаў. У Паўночна-Заходнюю абласную арганізацыю былі аднесены эсэраўскія арганізацыі ў Мінску, Віцебску, Гомелі, Вільні, Беластоку, Смаленску, Магілёве [1, с. 72].

На з'ездзе была працягнута распрацоўка асноў эсэраўскай праграмы па нацыянальным пытанні. Асабліва вострыя дэбаты разгарнуліся вакол федэратыўнага пачатку і права на самавызначэнне. Частка дэлегатаў лічыла, што ўвядзенне гэтых палажэнняў у праграму партыі і будучая іх рэалізацыя парушыць інтарэсы ўсёй дзяржавы, таму што прывядзе да разрыву сувязей паміж народамі і ўстанаўленню межаў паміж Расіяй і іншымі нацыянальнасцямі [4, с. 165]. Прыхільнікі такога пункту гледжання былі ў меншасці, і палажэнні большасцю галасоў былі ўключаны ў праграму.

Дэлегат ад Віцебскага камітэту Парошын (псеўданім — П. А.) прапанаваў дапоўніць праграму патрабаваннем свабоды перасялення для нацыянальнасцяў, маючы на ўвазе перш за ўсё ліквідацыю рысы яўрэйскай аседласці. В. Чарноў лічыў, што гэтая акалічнасць «будзе карыснай ў мэтах прапаганды і агітацыі ў Паўночна-Заходнім краі» і падтрымаў прапанову Парошына [3, с. 53].

Такім чынам, асноўнымі палажэннямі праграмы, прынятай на I з'ездзе ПСР у канцы 1905 — пачатку 1906 гг. былі: устанаўленне дэмакратычнай рэспублікі з шырокай аўтаноміяй абшчын; больш шырокае прымяненне федэратыўнага пачатку ў адносінах паміж асобнымі нацыянальнасцямі; прызнанне за імі права на самавызначэнне; свабоды развіцця моў і культуры [6, с. 20]. У адносінах да Беларусі, пад уплывам БСГ эсэры падтрымлівалі тэзіс культурна-нацыянальнай аўтаноміі, аднак у поўным аб'ёме гэта праблема не разглядалася і заставалася недапрацаванай. У цэлым, гэта была даволі радыкальная і дэмакратычная праграма. Аднак адсутнасць адзінства і наяўнасць многіх агаворак пры распрацоўцы яе галоўных палажэнняў, не дазвалялі вызначыць канкрэтныя шляхі рэалізацыі.

У канцы 1906 — пачатку 1907 гг. ва ўмовах спаду рэвацыйнай барацьбы і наступлення контррэвалюцыі асноўная ўвага мясцовых камітэтаў ПСР была ўжо засяроджана на выбарах у II Дзяржаўную думу.

Літаратура і крыніцы

1. Бригадин П. И. Эсеры в Белоруссии (конец XIX в. — февраль 1917 г.). Мн., 1994.
2. Забаўскі М. М. Расійская Дзяржаўная дума ў грамадска-палітычным жыцці Беларусі (1906—1917 гг.). Мн., 1999.
3. Козляков В. Е. Национальный вопрос и неонароднические партии (начало XX в. — конец 20-х гг.). Мн., 2001.
4. Протоколы первого съезда партии социалистов-революционеров. СПб., 1906.
5. Революционная Россия. 1903. 15 февраля. № 18.
6. Сборник программ политических партий в России. СПб., 1920. Вып. I.
7. НГАБ, ф. 295, воп. 1, спр. 7509, лл. 538 — 539.
8. НГАБ, ф. 295, воп. 1, спр. 4512, лл. 27—28.

Е. В. Маевская
г. Мінск, БГУ

ОБ УРОВНЯХ ГОТОВНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ К ВЗАИМОДЕЙСТВИЮ СО ШКОЛЬНЫМ КЛАССОМ В СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ

Обновление всех сфер жизнедеятельности в современном обществе, конкуренция в области образовательных услуг, признание приоритета личности и реализация личностно-

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ